

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Bonnier, Ann Catherine, *Kyrkorna berättar, Upplands kyrkor 1250-1350*, Uppsala 1987.

”Kanikernas kyrka i Alunda”, i *Den ljusa medeltiden, Studier tillägnade Aron Andersson*, Stockholm 1984

Fredriksson, Hugo och Wilcke Linqvist, I, *Alunda kyrka, Upplands kyrkor 34, tredje Upplagan reviderad av Bengt Ingmar Kilström*, Uppsala 1986 (UK)

Uppland, landskapets kyrkor, Forskningsprojektet sockenkyrkorna, Stockholm 2004. (ULK)

Medeltidens bildvärld, databas. Historiska museets hemsida, www.historiska.se/medeltidbild (SHM)

Upplandsmuseets arkiv. Fotografier och handlingar i topografiska arkivet. (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1200-talet	Alunda kyrka uppförs som en tornförsedd gråstenskyrka med smalare, troligen rakslutet, kor. Delar av den ursprungliga kyrkans sakristia kvarstår sannolikt i den nuvarande, senmedeltida sakristian.	UK s 4 Bonnier 1987 s 259, 1984 s 9 f
1400-talets mitt	Omkring 1400-talets mitt byggdes kyrkan om. Koret gjordes större och fick samma bredd som långhuset. Kyrkan välvdes med tegelribbvalv. Sakristian byggdes ut till sin nuvarande storlek med tre rum. Över sakristian byggdes en läktare, senare igenmurad, avsedd för kören.	UK s 6
1465	Kyrkans inre målas av Johannes Iwan (som dog samma år och begravdes i Alunda kyrka), Andreas Eriksson och Petrus.	Bonnier 1984 s 8
1400-talets slut	En korsarm tillbyggdes mot söder. Ett vapenhus fanns också på södra sidan, och troligen även mot norr där rester av en igenmurad port hittats. Utbyggnaderna mot söder hade trappstegsgavlar.	Bonnier 1984 s 8, UK s 6
1542	Kyrkan skadas av en eldsvåda. Kyrkan omnämns 1543 som ”taklös och eljest förderfvad”.	UK s 9
1600-talet	Kyrkan avtecknas 1636 av J. H:son Rhezelius och 1683 för Johan Hadorphs räkning. Bilderna visar hur den senmedeltida kyrkan i Alunda kan ha sett ut.	Bonnier 1984 s 8
1641	Den tolvarmade ljuskronan i norra korsarmen köptes in till kyrkan.	UK s 14
1715	Blixten slog ner i tornet och tornspiran samt kyrktaket brann av. Murarna blev mycket skadade.	UK s 10
1751	Lillklockan gjöts.	UK s 19
1776	Den 24-armade ljuskronan som hänger i korsmitten tillverkades på Skultuna mässingsbruk och köptes in av församlingen.	UK s 14

1780-87	Alunda kyrka genomgick en stor om- och tillbyggnad. Stora korsarmar byggdes i norr och söder. De gamla valven revs och ersattes av stora tunnvalv, av trä som putsades, utom i östra korsarmen över koret där de båda medeltida valven bevarades. Tornet byggdes till på höjden och försågs med en karnissvängd huv krönt av en liten lanternin. Ljuskronan i södra korsarmen skänktes till kyrkan av Erik Danielsson som omnämns i samband med ombyggnaden. Före ombyggnaden hängde kyrkklockorna i en fristående klockstapel.	UK s 4 ULK s 87, 96 UK s 14 UK s 19
1786	Kyrkan fick sin första större orgel, tillverkad av orgelbyggaren och stolmakaren Jonas Ekengren, Stockholm. .	UK 14
1790	Den medeltida storklockan omgjöts detta år.	UK s 19
1795	Tornuret tillverkas.	UK s 19
1796	En stor altartavla doneras till kyrkan av brukspatronen på Österby bruk. En ny predikstol tillverkades av f.d. stadskassören i Uppsala Johan Westberg, och placerades centralt nordöst om korsmitten.	ULK s 84 ULK s 98
1801	Tornurets slagklocka i lanterninen tillkommer	UK s 19
1841	Kristallkronan, med 24 ljusarmar, i södra korsarmen skänks till kyrkan.	UK s 14
1859	En eldsvåda förstörde altaret, altarprydnaden och altartavlan.	UK s 12
1862	En ny altartavla inköptes av församlingen. Tavlan, målad av J. Z. Blackstadius, föreställer kvinnorna vid Kristi kors. Inramningen är gjord av bildhuggaren Fredrik Smedberg, Skoby.	UK s 12
1874	En kristallkrona som hänger i norra korsarmen skänks till kyrkan.	UK s 14
1880	Kyrkan fick en ny orgel i gåva av organisten Per Adolf Berg. Orgeln tillverkades av Åkerman & Lund, Stockholm.	UK s 14
1894	De tre stora, klassicistiska portomfattningarna av gotländsk sandsten tillkommer.	UK s 4
1898-99	En stor restaurering genomförs. Gravhällarna i korgolvet flyttas och tre av dem muras in i väggarna i korsarmarna, den slutna bänkinredningen ersätts av nya öppna bänkrader. Kyrkan målades om invändigt, bl.a. med kvadermönster på väggarna.	UK s 11, 17 UM
1904	Storklockan gjuts.	UK s 19
1932-33	Program till utvändig putsrenovering godkänns av Byggnadsstyrelsen.	UM
1936-37	Byggnadsstyrelsen godkänner förslag till restaurering och installation av elvärme och elbelysning.	UM
1937	En ny invändig restaurering genomförs under ledning av arkitekten Årland Noréen. De överkalkade medeltidsmålningarna i koret togs fram medan övriga väggar och valv vitkalkades. Kyrkbänkarna byggdes om till slutna bänkkvarter. Begravningsvapnet i norra korsarmen sätts åter på plats i kyrkan.	UK s 11 UM UK s 12 UK s 18
1940	Byggnadsstyrelsen lämnar tillstånd till elektrisk klockringning.	UM
1960	En tavla föreställande Maria med barnet och S Anna med Johannes och lammet skänks till kyrkan. Tavlan är målad av flamländaren Jaspar de Crayers (1584-1662).	UK s 12
1962	Utvändig restaurering. Putsen knackades ner och Upplandsmuseet utförde fotodokumentation av frilagda murverk. Fasaderna omputsades med KC-puts och avfärgades med Aktivan, en KC-färg. Tak och fönsterbänkar täcktes med kopparplåt. Taket var tidigare täckt med skiffer. Stuprör av koppar monterades och fönster renoverades. Elektrisk klämtning och lucköppning installeras.	UK s 11 UM

1967	Bänkinredningen målades om.	UK s 12
1968	Riksantikvarieämbetet lämnar tillstånd till renovering av orgeln som utförs av Mads Kjersgaard. Ny ekonomibyggnad till kyrkogården, arkitekt Matell & Nordström.	UM UM
1978	Kyrkan erhöll en kororgel som levererades av Robert Gustavsson, Härnösand, och intonerades av Mads Kjersgaard, Stockholm.	UK s 14
1979	Utbyte av elinstallationer och elvärme samt komplettering av belysningen. Kyrkvinden isolerades med mineralull ovanpå valven.	UM
1980	Ett antal bänkar under läktaren togs bort. Skåp byggdes under läktaren.	UM
1987	Förslag till reparation av takkonstruktion i tornet. Länsstyrelsen i Uppsala län lämnar tillstånd till kyrkogårdsutvidgning.	UM UM
1992-93	Nytt luftvärmesystem installeras i kyrkan. Ny ekonomibyggnad till kyrkogården placeras norr om bårhuset.	UM UM
1996-97	Rengöring av väggar och valv. Konservering av altartavla och predikstol, orgelfasad och läktarbarriär samt rengöring av tavlor. Konservator var Sven-Olof Carlsson, Gimo.	UM
1997-98	Fasadputsens på tornet renoveras. Torntaket försågs med hängrännor och ett stuprör av koppar. Kyrkogårdsgångarna plattsätts.	UM UM
1998	Läktarbarriären görs högre.	UM
2000	Länsstyrelsen i Uppsala län lämnar tillstånd till renovering av tornuret.	UM
2005	Länsstyrelsen i Uppsala län lämnar tillstånd till lagning av taket.	UM